

УДК 347.6

DOI 10.33244/2617-4154.2(19).2025.135-144

Л. О. Самілик,*канд. юрид. наук, доцент,**Державний податковий університет**e-mail: sa4345@ukr.net***ORCID ID 0000-0002-8912-9147;****Б. І. Паланська,***здобувач вищої освіти,**Державний податковий університет**e-mail: bohdanapalanska@gmail.com***ORCID ID 0009-0001-7133-3959**

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ РЕАЛІЗАЦІЄЮ ПРАВА НА ВІДСТРОЧКУ ВІД МОБІЛІЗАЦІЇ

У науковій статті встановлено, що юридичні факти є ключовими елементами правового регулювання, оскільки саме вони визначають момент виникнення, зміни або припинення правовідносин.

Було розглянуто правові особливості встановлення юридично значущих фактів, які є підставою для реалізації громадянами права на відстрочку. Зокрема, було проаналізовано такі категорії справ: встановлення факту самостійного виховання дитини одним із батьків, позбавлення батьківських прав, усиновлення, встановлення опіки над недієздатними особами як підстави, що надає право на звільнення від військової служби.

Особливу увагу було приділено питанню зловживань зазначеними правовими механізмами та маніпуляціям із сімейно-правовими статусами з метою отримання відстрочки. У цьому контексті досліджено судову практику та нормативне регулювання відповідних питань, а також проведено аналіз постанов Верховного Суду щодо способів встановлення юридичних фактів у справах, пов'язаних з мобілізацією, та позиції судів у цій категорії справ.

Акцентовано на необхідності вдосконалення законодавчого регулювання механізмів встановлення юридично значущих фактів для запобігання корупційним ризикам та захисту найкращих інтересів дитини та інших вразливих категорій населення.

Вказується на необхідність забезпечення ефективного контролю за змінами у сімейному статусі осіб, які претендують на відстрочку, а також на важливість збереження балансу між правами громадян (приватними інтересами) та інтересами держави (суспільними інтересами).

Запропоновано можливі заходи вдосконалення законодавчих механізмів, зокрема посилення контролю за процедурами усиновлення та встановлення опіки в умовах воєнного стану.

Ключові слова: мобілізація, захист прав, права та інтереси дитини, визначення місця проживання дитини, усиновлення, опіка, відстрочка.

Метою статті є аналіз особливостей встановлення окремих юридично значущих фактів, пов'язаних із реалізацією права на відстрочку, з урахуванням необхідності дотримання балансу між приватними та суспільними інтересами. Дослідження спрямоване на виявлення проблемних аспектів та обґрунтування можливих способів їх мінімізації, що сприятиме ефективному правозастосуванню та забезпеченню справедливого підходу до реалізації права на відстрочку.

Постановка проблеми. Під юридичними фактами ми зазвичай розуміємо певні обставини, які є передумовою виникнення, зміни чи припинення правовідносин. Встановлення юридичних фактів є важливою складовою правового процесу та має важливе значення для розвитку правових відносин та захисту прав і охоронюваних законом інтересів громадян. В умовах сьогодення це питання набуло особливої ваги, адже однією з важливих сфер застосування юридичних фактів є реалізація права на відстрочку, яка стосується як виконання обов'язків, так і здійснення певних прав. Дослідження особливостей встановлення юридичних фактів у контексті права на відстрочку від мобілізації в умовах воєнного стану є актуальним з огляду на постійні зміни в законодавстві, соціально-економічні умови та необхідність забезпечення справедливого балансу між суспільними інтересами та особистими інтересами суб'єктів, які претендують на відстрочку. Зокрема, питання виникають у зв'язку з необхідністю доведення відповідних обставин, розбіжностями у судовій практиці, а також складністю правозастосування у різних сферах суспільного життя. Вивчення цього питання дає змогу сформулювати більш чіткі підходи до встановлення юридичних фактів, підвищити правову визначеність та сприяти справедливому застосуванню права.

Аналіз наукових досліджень. Останні наукові дослідження у сфері встановлення юридичних фактів свідчать про підвищену увагу до проблеми їхньої доказовості та правозастосування. Серед численної кількості вчених, які досліджували окремі аспекти цієї проблематики, доцільно виокремити праці А. В. Коструби, М. А. Рожкової, В. В. Кузьміна, В. В. Заборовського, О. В. Літвінової, Н. Я. Заболотної, І. А. Яніцької та інших. Незважаючи на значний внесок зазначених науковців, вважаємо за необхідне зосередити увагу на проблемних аспектах, що загострилися в сучасних умовах, та визначити способи забезпечення балансу приватних та суспільних інтересів під час встановлення юридичних фактів.

Виклад основного матеріалу. Юридичні факти є ключовими елементами правового регулювання, оскільки саме вони визначають момент виникнення, змінення або припинення правовідносин. У контексті права на відстрочку особливого значення набувають юридичні факти, що підтверджують підстави для її надання, зокрема наявність сімейних обставин, стану здоров'я чи інших соціально значущих чинників.

Процес підтвердження права на відстрочку через встановлення окремих фактів та обставин має враховувати як приватні інтереси особи, так і суспільні потреби: з одного боку, особа повинна мати можливість реалізувати своє право на відстрочку у передбачених законом випадках, а з іншого – суди повинні забезпечувати справедливий і обґрунтований підхід до розгляду таких справ, щоб запобігти можливим зловживанням.

Розпочнемо з дослідження особливостей встановлення такого юридичного факту, як самостійне виховання дитини батьком. Так, відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» № 3543-ХІІ від 21 жовтня 1993 року передбачено, що не підлягають призову на військову службу під час мобілізації військовозобов'язані жінки та чоловіки, які самостійно виховують дитину (дітей) віком до 18 років [1].

Як наслідок, закріплення цієї норми призвело до великої кількості судових спорів, які, на перший погляд, стосуються захисту батьківських прав, однак фактично направлені на отримання судового рішення про самостійне виховання дитини батьком, фіктивно усунувши від виховання матір.

Відтак встановлення такого факту досить часто стає інструментом для маніпуляцій з боку заявників, що прикриваються захистом інтересів дитини, а фактично спрямовані на реалізацію права на отримання відстрочки.

З аналізу судових рішень можемо зробити висновок, що найчастіше заявники вдаються до таких «схем» як:

1) позбавлення матері батьківських прав без достатніх правових підстав за взаємною домовленістю;

2) подання чоловіком позову про визначення місця проживання дитини з ним, разом з цим мати визнає позовні вимоги в повному обсязі;

3) укладення мирових угод у справах про визначення місця проживання дитини, що також підпадає під ознаки штучного спору і є завуальованим.

Досить цікавою категорією справ є встановлення факту самостійного виховання дитини батьком у контексті «захисту батьківських прав» поєднаному з реалізацією своїх, так би мовити, особистих прав.

Відповідно до частини 1 статті 15 Сімейного кодексу України сімейні обов'язки є такими, що тісно пов'язані з особою, а тому не можуть бути перекладені на іншу особу [2]. Це означає, що ці обов'язки не можна ані передати, ані перекласти на когось іншого, адже вони передбачають не лише юридичну відповідальність, а й морально-емоційний аспект. Так, батьки зобов'язані виховувати дитину, забезпечувати її розвиток та піклуватися про її здоров'я, що є їхнім особистим правом і обов'язком, тому підстав, за яких батьки у добровільному порядку можуть відмовитись від своїх батьківських обов'язків – законодавчо не передбачено.

Зважаючи на невідчужуваність батьківських прав, факт одноосібного виховання дитини одним з батьків може бути встановлений судом як одна з обставин, що складає предмет доказування у спорі між батьками дитини щодо виконання ними обов'язків з виховання дитини, тому інститут окремого провадження не може використовуватися для створення преюдиційних фактів з метою подальшого вирішення будь-якого спору про право.

З урахуванням закріпленого в сімейному законодавстві принципу невідчужуваності сімейних обов'язків, неможливості відмови від них, зокрема від обов'язків виховання дитини, вимога батька про встановлення факту самостійного виховання ним дитини не може з'ясовуватися безвідносно до дій другого з батьків та може вирішуватись у межах спору про право між батьками дитини в позовному провадженні [3, с. 361].

Так, наприклад, у постанові Великої Палати Верховного Суду від 11 вересня 2024 року у справі № 201/5972/22 [4] та постанові палати Касаційного цивільного суду від 20 лютого 2025 року у справі № 128/3616/24 [5] зазначено, що факт самостійного виховання дитини одним із батьків не може встановлюватись у безспірному порядку або за домовленістю батьків дитини, зокрема на підставі укладеного між ними договору або судового рішення, ухваленого за правилами окремого провадження, оскільки в такому питанні завжди існуватиме загроза порушення принципу дотримання найкращих інтересів дитини.

Аналіз рішень суду дає можливість дійти висновку, що суди досить категоричні під час розгляду цієї категорії справ, адже встановлення факту самостійного виховання дитини одним із батьків у безспірному порядку або на підставі домовленості з метою отримання відстрочки суперечить принципу невідчужуваності сімейних обов'язків і призводить до порушення прав та інтересів дитини. Такі маніпуляції підривають засади справедливості та законності у сімейних правовідносинах і створюють штучні перешкоди для тих, хто дійсно потребує судового захисту та дискредитує саму ідею правового регулювання сімейних відносин. Саме тому вирішення питань, пов'язаних із вихованням дитини, має відбуватися виключно в межах позовного провадження з урахуванням реальних обставин справи, а не на основі формальних домовленостей між батьками.

Також варто зазначити, що, на жаль, в умовах сьогодення, враховуючи мобілізаційні заходи, інститут позбавлення батьківських прав також стає способом зловживання для отримання відстрочки від військової служби, що тягне за собою ряд корупційних елементів.

Однак звертаємо увагу, що позбавлення батьківських прав – це крайній захід і допускається лише за наявності вини в діях батьків і тоді, коли змінити поведінку в кращу сторону неможливо.

Так, П. І. Пархоменко зазначає, що інститут позбавлення батьківських прав неприпустимо використовувати лише, наприклад, для того, щоб вивести дитину за кордон, отримати матеріальну допомогу, якісь пільги, забезпечити власні інтереси, зокрема право на відстрочку [6, с. 98].

КЦС ВС від 20 березня 2024 року у справі № 204/2097/22 звернув увагу на те, що позбавити батьківських прав можливо у виняткових випадках у разі доведеності винної поведінки когось із батьків або їх обох з урахуванням її характеру, особи батька й матері, а також інших конкретних обставин справи відмовити в задоволенні позову про позбавлення цих прав, попередивши відповідача про необхідність змінити ставлення до виховання дитини (дітей) і поклавши на органи опіки та піклування контроль за виконанням ним батьківських обов'язків [7].

Так, навмисне позбавлення матері батьківських прав за домовленістю з батьком дитини є грубим порушенням принципів сімейного права та суперечить як національному законодавству, так і міжнародним стандартам захисту прав дитини.

Самілик Л. О., Паланська Б. І. Особливості розгляду справ, пов'язаних із реалізацією права на відстрочку від мобілізації

Тому ситуація, коли мати відмовляється від своїх прав на дитину та визнає позов про позбавлення її батьківських прав, не може бути підставою для задоволення позовних вимог, оскільки відмова батьків від дитини є аморальною, суперечить інтересам дитини та законодавству нашої держави.

Крім того, відповідно до принципу найкращих інтересів дитини, суди повинні оцінювати та ретельно перевіряти, чи справді позбавлення матері батьківських прав є виправданим та чи не є воно наслідком штучного створення умов для отримання пільг.

Також хочемо звернути увагу на такий сімейно-правовий інститут, як усиновлення та особливості реалізації батьками свого права бути усиновлювачами в умовах воєнного стану.

Станом на сьогодні спрощеної чи пришвидшеної процедури опіки або усиновлення під час війни немає, вони здійснюються на загальних підставах. Вважаємо, що це правильно, адже будь-яке зловживання та поспіх може нашкодити найкращим інтересам дитини й порушити їх, тому важливою є ретельна перевірка кандидатів, зокрема їхніх намірів, та статусу дитини, яку бажають усиновити чи над якою хочуть узяти опіку.

Пам'ятаємо, що основною метою усиновлення завжди залишається забезпечення дітей люблячою сім'єю та створення умов для їхнього нормального розвитку.

Процес усиновлення під час воєнного стану вимагає особливої уваги до потреб та благополуччя дитини, тому всі рішення повинні бути здійснені на основі інтересів і потреб самої дитини, забезпечуючи її фізичний, емоційний та соціальний розвиток. Усі процедури та документація повинні відповідати вимогам національного та міжнародного законодавства щодо усиновлення, щоб гарантувати права й захист дітей усіх категорій [8, с. 149].

Отже, усиновлення було і продовжує залишатись важливим правовим інститутом, що спрямований на захист прав дитини, яка залишилася без батьківського піклування. Проте варто зауважити, що в умовах воєнного стану цей процес супроводжується додатковими викликами, пов'язаними як із його реалізацією, так і з можливими зловживаннями серед заявників. На жаль, непоодинокими є випадки, коли усиновлення може розглядатися не як акт забезпечення інтересів дитини, а як юридичний механізм для отримання відстрочки.

Відповідно до чинного законодавства, усиновлювачі прирівнюються до батьків дитини та можуть претендувати на відстрочку від мобілізації, якщо утримують дитину (дітей) віком до 18 років, що до моменту усиновлення мала (мали) статус дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування [1].

Наразі спостерігається тенденція до різкого зростання кількості заяв про усиновлення з боку чоловіків призовного віку, що може свідчити про намагання використати цей механізм для задоволення своїх корисливих мотивів. Додаткову проблему створює можливість зловживань через усиновлення дітей родичами або знайомими за домовленостями між біологічними батьками та потенційним усиновлювачем без реального наміру піклуватися про них.

У контексті висвітленого, погоджуємось з науковцем І. Р. Сердечною, що під час прийняття відповідних рішень компетентним органам потрібно особливо звертати увагу

на випадки зловживань тими чи іншими правами учасниками сімейних правовідносин, оскільки такі зловживання порушують права насамперед дітей [9, с. 100].

Водночас необхідно удосконалити правове регулювання усиновлення саме в умовах воєнного стану, зокрема через посилення контролю за підставами та обставинами кожного конкретного випадку. Доцільно буде запровадити додаткові процедури перевірки намірів усиновлювачів, включно з обов'язковим моніторингом виконання ними батьківських обов'язків після ухвалення рішення про усиновлення.

Негативним є той факт, що зловживання механізмом усиновлення заради отримання відстрочки від мобілізації не лише компрометують саму ідею усиновлення, а й завдають шкоди дітям, які залишилися без батьківського піклування. Відтак, удосконалення правового регулювання цієї сфери має бути спрямоване не лише на запобігання шахрайству, а й на захист законних інтересів осіб, які справді бажають стати усиновлювачами та забезпечити дитині повноцінну сім'ю.

Насамкінець, пропонуємо розглянути особливості встановлення опіки над недієздатними особами в контексті реалізації права бути опікуном і відповідно мати право на відстрочку.

Опіка є особливою формою державної турботи про повнолітніх осіб, які потребують допомоги у частині забезпечення їхніх прав та інтересів. Значення опіки полягає в захисті особистих немайнових і майнових прав та інтересів повнолітніх осіб, які за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права і виконувати обов'язки. Опіка встановлюється для здійснення замість особи в її інтересах цивільних прав та виконання цивільних обов'язків її представниками.

Суд, ухвалюючи рішення про визнання фізичної особи недієздатною, встановлює над нею опіку і за поданням органу опіки та піклування призначає їй опікуна.

Так, Верховний Суд у постанові від 07.04.2022 у справі № 712/10043/20 зазначив, що під час призначення опікуна важливі і повинні враховуватися особисті приязні взаємини між опікуном і підопічним, щоб забезпечити нормальне життєзабезпечення підопічного. Можливість особи здійснювати повноваження опікуна перевіряються органом опіки та піклування, який висловлює пропозиції про доцільність призначення опікуна.

Наразі саме орган опіки та піклування на підставі звернення особи чоловічої статі призовного віку із заявою про призначення її опікуном недієздатної особи, враховуючи введений у державі воєнний стан та закріплений статтею 65 Конституції України обов'язок щодо захисту Вітчизни, незалежності та її територіальної цілісності, повинен з'ясувати необхідність такого опікунства, уникаючи можливих зловживань у цьому напрямі та належним чином мотивуючи свій висновок про можливість призначення особи опікуном недієздатної особи.

Здійснивши аналіз судової практики, можемо дійти висновку, що практично всі рішення судів у цій категорії справ ґрунтуються на тому, що конституційний обов'язок боронити незалежність і територіальну цілісність України має перевагу над бажанням заявника призовного віку бути опікуном недієздатної особи за обставин існування інших членів сім'ї, які можуть бути опікунами. Зокрема, про це зазначено у постанові

Рівненського апеляційного суду від 17 вересня 2024 року у справі № 564/1053/24 [10], постанові Дніпровського апеляційного суду від 15 жовтня 2024 у справі № 183/2753/24 [11], постанові Волинського апеляційного суду від 23 січня 2025 року у справі № 161/5306/24 [12].

Однак варто зауважити, що законодавство не містить обмежень щодо призначення опікунами недієздатних осіб військовозобов'язаних громадян як у мирний час, так і під час дії особливого режиму воєнного стану. Тому наявність воєнного стану не може бути автоматичною підставою для відмови у призначенні опікуном особи, яка фактично здатна та готова здійснювати опіку. Такий підхід призводить до порушення прав як особи, яка потребує опіки, так і особи, яка готова цю опіку здійснювати.

Дотримання необхідного (справедливого) балансу між суспільними (публічними) та приватними інтересами (принципу пропорційності) є важливою вимогою громадянського суспільства, демократичної, соціальної й правової держави та складовою принципу верховенства права.

У цій справі суди у своїх рішеннях фактично обмежують право заявника бути опікуном з огляду на воєнний стан у країні та його конституційний обов'язок оборони незалежності та територіальної цілісності, однак абсолютно не враховують інтереси особи, яка потребує постійного догляду.

Звертаємо увагу, що тривалість воєнного стану створює нову реальність, де держава має забезпечити повноцінне функціонування інституту опіки, а безстрокове обмеження права на встановлення опіки порушує баланс інтересів.

Тому доцільним буде запровадити такий механізм встановлення опіки, щоб забезпечити баланс між обороноздатністю держави та реалізацією права особи бути опікуном і здійснювати догляд за недієздатними родичами. З одного боку, важливо запобігти зловживанням, коли опіка використовується як спосіб уникнення мобілізації, а з іншого – держава має гарантувати право людини піклуватися про недієздатного родича, якщо без такого догляду його життя та здоров'я можуть опинитися під загрозою.

Висновки. Встановлення юридичних фактів, пов'язаних із реалізацією права на відстрочку, є важливим елементом правового регулювання, що потребує чіткої правової визначеності та балансу між приватними та суспільними інтересами. Судова практика свідчить про численні маніпуляції, зокрема через механізми позбавлення батьківських прав, визначення місця проживання дитини з батьком або усиновлення виключно з метою отримання відстрочки.

Попри усі виклики, держава має забезпечити баланс між обороноздатністю та захистом прав тих, хто реально потребує опіки та захисту. Подальше вдосконалення механізмів підтвердження таких фактів сприятиме більш ефективному захисту прав громадян та забезпеченню правової визначеності у відповідних правовідносинах. Лише комплексний підхід, заснований на принципах права та гуманності, сприятиме вирішенню цієї соціально важливої проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію : Закон України від 21.10.1993 № 3543-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> (дата звернення: 25.03.2025).
2. Сімейний кодекс України : Кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 27.03.2025).
3. Шишка Р. Б., Христиниченко Н. П., Глобенко І. О. Сімейні спори: гносеологічний та практичний аспекти у період воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету, Серія ПРАВО*. 2025. Випуск 87. С. 359–363.
4. Постанова Верховного Суду від 11 вересня 2024 року у справі № 201.5972.22. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121753944> (дата звернення: 27.03.2025).
5. Постанова Верховного Суду від 20 лютого 2025 року у справі № 128/3616/24. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125326328> (дата звернення: 27.03.2025).
6. Пархоменко П. І. Позбавлення батьківських прав: елемент захисту прав дитини або знаряддя корупційного впливу. *Корупційні ризики в Україні: актуальні шляхи їх недопущення та подолання* : Міжнародна науково-практична конференція, 8 жовтня 2024 р. / Науково-дослідний інститут публічного права. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 96–98.
7. Постанова Верховного Суду від 20 березня 2024 року у справі № 204/2097/22. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117915296> (дата звернення: 28.03.2025).
8. Церковна О., Біла Д. Приватно-правові та публічно-правові відносини: модернізація розвитку в умовах воєнного стану : збірник матеріалів І Всеукраїнської науково-практичної конференції / гол. ред. кол. В. В. Буга. Кропивницький : ДонДУВС, 2024. С. 148–150.
9. Сердечна І. Р. Зловживання сімейними правами в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми здійснення та захисту сімейних прав та інтересів: виклики війни* : збірник тез Всеукраїнського круглого столу. Хмельницький : У-т управління та права ім. Леоніда Юзькова, 2024. С. 97–101.
10. Постанова Рівненського апеляційного суду від 17 вересня 2024 року у справі № 564/1053/24. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121780174> (дата звернення: 30.03.2025).
11. Постанова Дніпровського апеляційного суду від 15 жовтня 2024 року у справі № 183/2753/24. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122333490> (дата звернення: 30.03.2025).
12. Постанова Волинського апеляційного суду від 23 січня 2025 року у справі № 161/5306/24. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124870196> (дата звернення: 30.03.2025).

REFERENCES

1. On mobilization training and mobilization : Law of Ukraine dated 10/21/1993. No. 3543-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> (access date: 03/25/2025).
2. Family Code of Ukraine : Code of Ukraine dated 01/10/2002. No. 2947-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (access date: 03/27/2025).

Самілик Л. О., Паланська Б. І. Особливості розгляду справ, пов'язаних із реалізацією права на відстрочку від мобілізації

3. Shyshka R. B., Khrystynchenko N. P., Globenko I. O. Family disputes: epistemological and practical aspects during martial law. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, 2025 Series LAW. Issue 87. P. 359–363.
4. Resolution of the Supreme Court in case No. 201.5972.22 dated September 11, 2024. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121753944> (date of application: 03/27/2025).
5. Resolution of the Supreme Court in case No. 128/3616/24 dated February 20, 2025. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125326328> (date of application: 03/27/2025).
6. Parkhomenko, P. I. Deprivation of parental rights: an element of protecting the rights of the child or a tool of corrupt influence. *Corruption risks in Ukraine: current ways of preventing and overcoming them* : International scientific and practical conference. Scientific Research Institute of Public Law, October 8, 2024. Lviv – Toruń: Liha-Pres, 2024. P. 96–98.
7. Resolution of the Supreme Court in case No. 204/2097/22 of March 20, 2024. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117915296> (date of application: 03/28/2025).
8. Tserkovna O., Bila D. Private-law and public-law relations: modernization of development under martial law : collection of materials of the 1st All-Ukrainian Scientific and Practical Conference, Kropyvnytskyi, October 18, 2024 / editor-in-chief col. V. V. Buga. Kropyvnytskyi : DonDUVS, 2024. P. 148–150.
9. Serdechna I. R. Abuse of family rights under martial law. Collection of theses of the All-Ukrainian round table. *Current problems of implementation and protection of family rights and interests* : challenges of war. Khmelnytskyi : Khmelnytskyi University of Management and Law named after Leonid Yuzkov, 2024. P. 97–101.
10. Resolution of the Rivne Court of Appeal in case No. 564/1053/24 of September 17, 2024. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121780174> (date of application: 03/30/2025).
11. Resolution of the Dnipro Court of Appeal in case No. 183/2753/24 of October 15, 2024. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122333490> (date of application: 03/30/2025).
12. Resolution of the Volyn Court of Appeal in case No. 161/5306/24 dated January 23, 2025. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124870196> (date of application: 03/30/2025).

L. O. Samilyk., B. I. Palanska. PECULIARITIES OF CONSIDERING CASES RELATED TO THE EXERCISE OF THE RIGHT TO DEFERMENT FROM MOBILIZATION

This scientific article establishes that legal facts are key elements of legal regulation, since they determine the moment of emergence, change or termination of legal relations.

The legal features of establishing legally significant facts that are the basis for citizens to exercise the right to deferment were considered. In particular, an analysis was conducted of such legal grounds as the fact of independent upbringing of a child by one of the parents, deprivation of parental rights, adoption, guardianship of incapacitated persons as circumstances granting the right to exemption from military service.

Special attention was paid to the issue of abuse of the specified legal mechanisms and manipulation of family and legal statuses in order to obtain a deferment. In this context, judicial practice and regulatory regulation of relevant issues were studied, as well as an analysis

of the decisions of the Supreme Court on the methods of establishing legal facts in cases related to mobilization and the position of the courts in this category of cases.

The emphasis is on the need to improve the legislative regulation of the mechanisms for establishing legally significant facts to prevent corruption risks and protect the best interests of the child and other vulnerable categories of the population.

The need to ensure effective control over changes in the family status of persons applying for a deferral is indicated, as well as the importance of maintaining a balance between the rights of citizens (private interests) and the interests of the state (public interests).

Possible ways to improve legislative mechanisms are proposed, in particular, strengthening control over the procedures for adoption and establishing guardianship under martial law.

Keywords: *mobilization, protection of rights, rights and interests of the child, determining the place of residence of a child, adoption, guardianship, deferral.*

Стаття надійшла до редколегії 3 квітня 2025 року